

En integral analyse av norske politiske partier og fremveksten av en integral politikk

av

Odd Inge Forsberg og Svein Jarle Horn

Publisert i *Visjon* nr. 5 , 2007 (<http://www.altnett.no>). Publisert online på www.integraltliv.no av Senter for Integralt Liv august 2008. Forfatteres kontaktinfo: svein.horn@gmail.com

Politikk handler om å ta beslutninger på vegne av fellesskapet. Disse beslutningene oppstår ikke vilkårlig, men strømmes ut fra et sett av grunnverdier som skal være styrende for de politiske prioriteringer som tas. Innad i et politisk parti vil prioriteringene være forankret i partiets kollektive verdensbilde, politisk ideologi, verdisyn og menneskesyn. På overflaten ser det ut som at den politiske kampen dreier seg om å prioritere mellom ulike konkrete saker. Men dersom vi trenger dypere ned i politikkenes vesen, kan vi se at den partipolitiske kampen dreier seg om ideologiske verdiposisjoner. Vi skal i det følgende anvende integralmodellen til den amerikanske bevissthetsforskeren Ken Wilber for å forstå likheter og forskjeller mellom de ulike partienes underliggende politiske ideologi på en helhetlig måte. Til slutt vil vi presentere noen kjennetegn ved fremtidens integral politikk.

Fire politiske perspektivrom

Dersom man spør menn og kvinner om hvorfor mennesker lider eller er lykkelige, får man i hovedtrekk to typiske responser. Den første responsen forklarer menneskelig lidelse og lykke som en konsekvens av personlige valg, moral, holdninger, familieverdier, kunnskap og egeninnsats. Med andre ord at du er din egen lykkes smed og må ta konsekvensen av dine valg og handlinger. Den andre forklaringen på menneskelig lidelse er knyttet til undertrykking, fattigdom og skjevfordeling av penger, materielle goder og makt. Denne forklaringsmodellen legger altså årsaken til menneskelig lidelse og lykke på ytre faktorer utenfor individets kontroll, men som er forårsaket av hvordan staten eller samfunnet velger å fordele penger og makt til sine borgere. Fra disse to analysene kan vi utlede to politiske dimensjoner som kan forklare menneskelig lykke og lidelse. Den første dimensjonen er knyttet til lykken og lidelsens **indre årsaker** (verdier, holdninger og moral) versus **ytre**

årsaker (fordeling av penger, eiendom, makt). Den andre dimensjonen handler om hvem som har ansvaret for lidelsen og lykken. Er det **individets ansvar** eller er det **fellesskapets ansvar**? Kombinerer man dem, har vi skapt fire perspektivrom for å analysere årsaken til og ansvaret for menneskelig lidelse og lykke. Disse fire perspektivrommene samsvarer med Wilbers fire kvadranter og er vist i Figur 1.

En politisk teori gir ikke bare en analyse over årsaken til og ansvar for samfunnsutviklingen, men angir også en løsning på hvordan samfunnet bør utvikle seg framover. Dersom vi ser på de ulike politiske teorier så spenner disse i et kontinuum mellom **idealisme vs materialisme**, og **individualisme vs kollektivism**. Den **idealistiske** politiske filosofi handler ut fra visse idealer og verdier. Man bøyer seg ikke nødvendig for faktiske forhold i verden, men forsøker å omforme samfunnet i henhold til sine idealer. Idealismen hevdes at det er samfunnets indre, kulturelle faktorer, verdier og symboler som strukturerer samfunnet. Et godt samfunn skapes ved å forankre gode verdier i mennesker og kulturer, og styrke deres moral og ansvarsfølelse. I motsetning til idealismen hevder **materialistisk** ideologi at det kun er de ytre, materielle forhold i samfunnet som gjelder. Materialistisk politikk handler om å skape en samfunnsstruktur som sikrer rettferdig produksjon og fordeling av varer, kapital, eiendom og makt. Den **individualistiske** ideologi er basert på å beskytte enkeltindividets frihet, selvstendighet og autonomi til selv å skape sitt eget liv. Denne ideologien fremhever verdier med vekt på individuell frihet, selvstendighet, rettigheter, rettferdighet. Den **kollektivistiske** ideologien fremhever at individet er en del av et større fellesskap som er mer enn summen av sine borgere. Her er fokuset på å skape sunne fellesskapsløsninger med vekt på likhet, solidaritet, omsorg, ansvar og forpliktelser. Vi har her da fire politiske kvadranter som kan romme ulike politiske teorier, noe som er vist i Figur .

Den **individualistisk-idealismen** finner vi uttrykt blant annet i *sosial-liberalismen*, *liberalismen* og *markedskapitalismen*, som bygger sin politiske ideologi på ideen om enkeltindividets ukrenkelighet, frihet, utfoldelsestrang, selvstendighet og rettigheter. En **individualistisk-materialisme** finner vi i blant annet *anarkismen* hvor det insisteres på at fordeling av materielle goder skal bestemmes av enkeltindividets og bedriftenes egne beslutninger. Individet er fri til å gjøre hva han eller hun ønsker, og staten har ikke noe med å sette grenser for individets frihet. En **kollektiv-idealistisk** teori søker å bygge på *verdikonserverive* strømninger inspirert av religion, tradisjonelle bygdeverdier,

arbeiderklasseverdier, humanismen eller den klassiske europeiske dannelsesstradisjonen. Samfunnets problemer løses her ved å endre grunnårsaken til hvorfor disse har oppstått, nemlig å forandre de kulturelle driverne, holdninger og trossystem som ligger til grunn for samfunnet. Den *kollektivistisk-materialistiske* politiske kamp er å skape et system for produksjon og rettferdig fordeling av goder til alle i samfunnet. En slik rettferdighet sikres og administreres av en sterk offentlig Stat som bestemmer rammebetingelsene og styringen av vareproduksjonen og hvordan samfunnsverdier skal fordeles til medlemmene av fellesskapet. Denne filosofien er grunnlaget for blant annet *marxismen, kommunismen og statssosialismen*. Den nordiske *sosialdemokratiske* modell tar utgangspunkt i en femte vei, som er en blandingsøkonomi hvor politiske prinsipper fra de fire kvadranter integreres og balanseres opp mot hverandre. Denne bygger på prinsippet om å integrere individuell frihet med fellesskap og sosialt ansvar, og hvor staten setter rammebetingelser for vareproduksjonen og søker å lede den individuelle friheten inn i sunne spor basert på et sett av kollektive verdier.

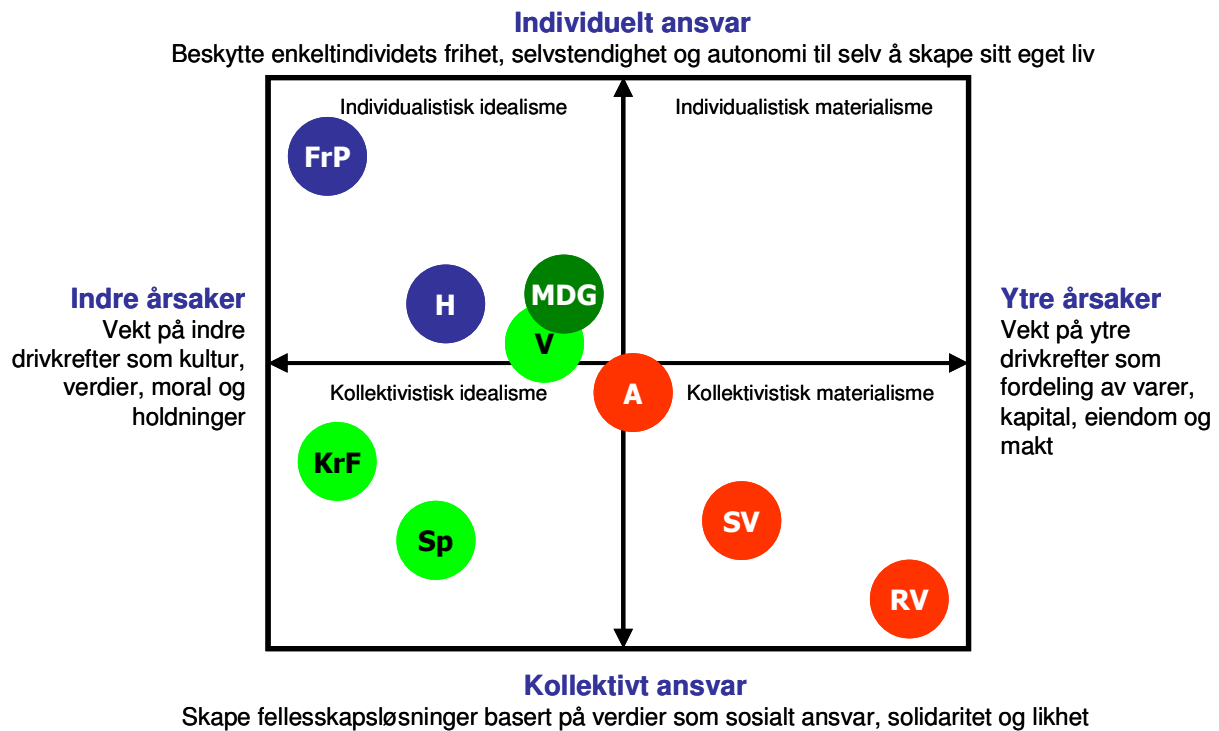
	Indre årsaker til lykke og lidelse <i>moral, holdninger, verdier</i>	Ytre årsaker til lykke og lidelse <i>fordeling av makt, eiendom og penger</i>
Individuelt ansvar	Individualistisk idealisme <i>Sosial-liberalisme</i> <i>Liberalisme</i> <i>Kapitalisme</i>	Individualistisk materialisme <i>Anarkisme</i>
Fellesskapets ansvar	Kollektivistisk idealisme <i>Verdikonservatisme</i>	Kollektivistisk materialisme <i>Marxisme</i> <i>Kommunisme</i> <i>Statssosialisme</i>

<i>Sosialdemokrati</i>

Figur 1: Politisk teori i fire kvadranter.

Denne modellen kan anvendes for å bedre forstå det ideologiske grunnlaget for norske politiske parti. Den tradisjonelle inndelingen av norske politiske parti er å plassere dem langs en venstre - høyre akse basert på et kontinuum fra den sosialistiske venstresiden (RV, SV, Ap, Sp) til den borgerlige høyreside (V, KrF, H, Frp). Partienes relative plassering i forhold til hverandre er i tradisjonelt basert på partienes identifisering med en sosial fellesskapsideologi (ytre årsaker til lykke og lidelse, venstresiden) kontra en mer markedsøkonomisk

frihetsideologi (indre årsaker til lykke og lidelse, høyresiden). Denne en-dimensjonelle inndelingen er ikke en spesielt finkornet måte å klassifisere partienes innbyrdes likheter og ulikheter på. Wilbers integralmodell kan her tilby mer helhetlig analyse gjennom å se nærmere på ulike dimensjoner til de ulike partienes ideologiske ståsted. Figur 2 illustrerer den relative posisjonen for de ulike politiske partiene langs aksene for individuelt/kollektivt ansvar og indre/ytre årsaker til lidelse. Denne forståelsen er basert på en hermeneutisk analyse av de ulike partiprogrammene hvor deres respektive verdigrunnlag (helheten) åpenbarer seg ved studium av de enkelte verdiprioriteringer (delene), og hvor ideologien farger de ulike politiske verdiposisjonene. Analysen konkluderer, ikke overraskende, at Senterpartiet sammen med KrF har en klar *idealistisk-kollektivistisk* profil med vekt på å fremme fellesskapsverdier som styrende for samfunnsutviklingen. Disse to partiene har derimot ulik verdiplattform med vekt på tradisjonelle kristne grunnverdier (KrF) og tradisjonelle bygdeverdier (Sp). Høyre og Fremskrittspartiet synes å ha en *individualistisk-idealistisk* profil med vekt på individuell frihet under ansvar til å skape det gode liv. Men der Høyre ønsker å styrke individets sosiale ansvar i et forpliktende fellesskap, vil FrP fremme en mer rendyrket liberalistisk kapitalisme uten for sterk offentlig styring. SV og RV har et *kollektivistisk-materialistisk* verdisett, og arbeider for at en mektig stat skal styre kapitalen, vareproduksjonen og fordele makt og materielle goder. Arbeiderpartiet, Venstre og Miljøpartiet De Grønne (MDG) synes å ligge i en mellomposisjon mellom de fire politiske kvadrantene, og søker å balansere individuell frihet og fellesskapsansvar og idealistiske verdier sammen med materiell velstand.

Figur 2: De norske politiske parti og deres analyse over årsaker til og ansvar for menneskelig lykke og lidelse. Partiene er plottet mot deres relative balanse mellom *individuelt ansvar vs kollektivt ansvar* mellom *indre årsaker vs ytre årsaker*

Partipolitisk verdiorientering

Politiske verdier er en av flere drivere for hva vi er oppmerksom på i verden, og vil være styrende for hvilke valg de politiske parti tar på vegne av fellesskapet. Man kan i hovedsak snakke om tre grupper av politiske verdier: Overflateverdier, skjulte verdier og dypverdier. **Overflateverdier** er en manifestering av partienes prioriteringer i samfunnet som er synlig for andre mennesker slik som politiske beslutninger, symbolske handlinger, samarbeidsformer, handlemåter etc. **Skjulte verdier** er dypere, og mer subtile uttrykk for hva partiene opplever som verdifullt. Dette vil være bevisste eller ubevisste tanker, ideer, holdninger, innstilling, motivasjon, normer, uskrevne lover etc. som sniker seg inn og former et politisk budskap. For eksempel kan ubevisste former for rasisme, sexisme, nasjonalisme og klassepreferanser komme inn og farge en politisk posisjon. **Dypverdier** er de bevissthetsmønstre som skaper partienes verdenssyn, former vår måte å tenke på, strukturerer relasjoner mellom mennesker, forteller oss hva som er viktigst for samfunnet, setter beslutningsstrukturer og definerer den politiske virkeligheten.

Å forstå de politiske dypverdiene gir oss et godt grunnlag til å forstå hvorfor ulike partier tenker og handler som de gjør. Sosiologiske studier av mennesker i de vestlige

industri-samfunn (se f.eks. Ray & Andersons bok *The Cultural Creatives* (1996) og Beck & Cowans *Spiral Dynamics* (1995)) viser at dypverdiene til mennesker i den vestlige verden kan deles inn i tre hoverkategorier: *tradisjonister*, *modernister* og *postmodernister*.

Tradisjonister (15-20% av den vestlige befolkningen) er konservative, etnosentriske mennesker som tror på en velordnet, styrt eksistens som kontrolleres av absolutte verdslige eller religiøse sannheter. Fra disse sannhetene er det utarbeidet lover og regler om hva som er rett og galt her i verden, og prinsipper for hvordan et godt liv skal leves. Deres livsstil er å følge disse prinsippene, holde streng atferdsdisiplin, være konforme og ikke skille seg ut, holde seg til sin religion og følge samfunnets tradisjonelle livsstil. Deres politiske verdier vil være nasjonalistiske, fellesskapsorienterte, verdikonservative, baseres på kristne grunnverdier, forvaltning av samfunnsverdier, trygghet for alle, lokal identitet og selvbestemmelse og kulturelt rotfeste.

Modernister (45 - 50% av den vestlige befolkningen) er det dominerende verdigrunnlag i befolkningen, med fokus på materialisme, forbruk, status, individualisme og ytre suksess. Modernistene er rasjonelt/analytisk orienterte og uttrykker seg gjennom høye personlige ambisjoner, konkurransementalitet og et sterkt ønske om suksess, teknisk og økonomisk rasjonalitet, endringsvillighet og risikosøking, vitenskapelig utprøving, effektivitetsorientering og langsiktig strategisk tenkning. Modernismens politiske verdisyn vil være konsentrert rundt en vestlig (Europa/USA) sosiosentrisk orientering og knyttes mot verdier som individuell frihet, næringsfrihet, eiendomsfrihet, handlefrihet, privatisering, konkurranseutsetting, kostnadseffektivitet, teknologiske løsninger, økonomisk vekst, handelssystemer og velstandsutvikling.

Postmodernister (25-30% av den vestlige befolkningen) har sitt fokus på humanisme, fred, solidaritet og fellesskapsorienterte mål. Mennesker som identifiserer seg med dette verdistadiet ønsker å skape fred med seg selv og utvider dette til et ønske om å løse konflikter og uro i ulike deler av samfunnet, både i lokalsamfunnet, nasjonen og resten av verden. Postmodernistene er opptatt av menneskelige relasjoner, ekthet og autenticitet, følelser, empati, dialog, omsorg, kvalitet og flerkulturell pluralisme. Slik dreier deres prioriteringer mot å ta menneskenes indre, emosjonelle behov på alvor og fokusere på velstand for fellesskapet fremfor individets rettigheter. De postmoderne politiske verdiprioriteringer er rettet mot globale spørsmål som bærekraftig utvikling, økologisk matproduksjon, rettferdig

fordeling, miljøhensyn, sosialt ansvar, likestilling mellom kjønn, klasser, raser, sterkt statlig eierskap og politisk styring, globalt samarbeid og solidaritet med fattige og undertrykte.

Alle de tre verdisystemene utspiller seg i den norske partipolitiske hverdagen. La oss først se på hvilke politiske verdier de ulike partiene kjemper for. Partienes grunnideologi er hentet fra de respektive partiers nettsted og er i korthet summert under (*verdiladete ord er uthevet*):

Rød valgallianse (RV) vil ha en verden *uten nød, kapitalistisk utbytting, kvinneundertrykking, klasseskille og rasisme*. Produksjonen skal styres etter *menneskelige behov* basert på *økologisk forvaltning* av livsgrunnlaget.

Sosialistisk venstreparti (SV) vil ha en verden bygd på *fred, samarbeid, fellesskap, solidaritet, miljøhensyn, likeverdighet, rettferdig fordeling og likestilling*.

Arbeiderpartiet (Ap) bygger sin politikk på *frihet til individuell utfoldelse* av skapende evner, *like rettigheter og plikter* for alle og *solidaritet* med mennesker over hele verden.

Senterpartiet (Sp) bygger på ideene om *ansvar, fellesskap og forvaltning, trygghet, lokal identitet, kulturelt rotfeste og nasjonal selvråderett*.

Venstre (V) vil ha et sosialt og liberalt *kunnskapssamfunn* hvor individet har *frihet* og mulighet til å skape sin egen vei til det *gode liv*, og der vi tar *ansvar* for hverandre og miljøet.

Kristelig folkeparti (KrF) sitt verdigrunnlag har sin forankring i det *kristne menneskesynet, nestekjærligheten, forvalteransvaret* for skaperverket og *Bibelens ti bud*.

Høyre (H) vil fremme *personlig frihet og sosialt ansvar, medbestemmelse, eiendomsrett*, og et *forpliktende nasjonalt og internasjonalt samarbeid*.

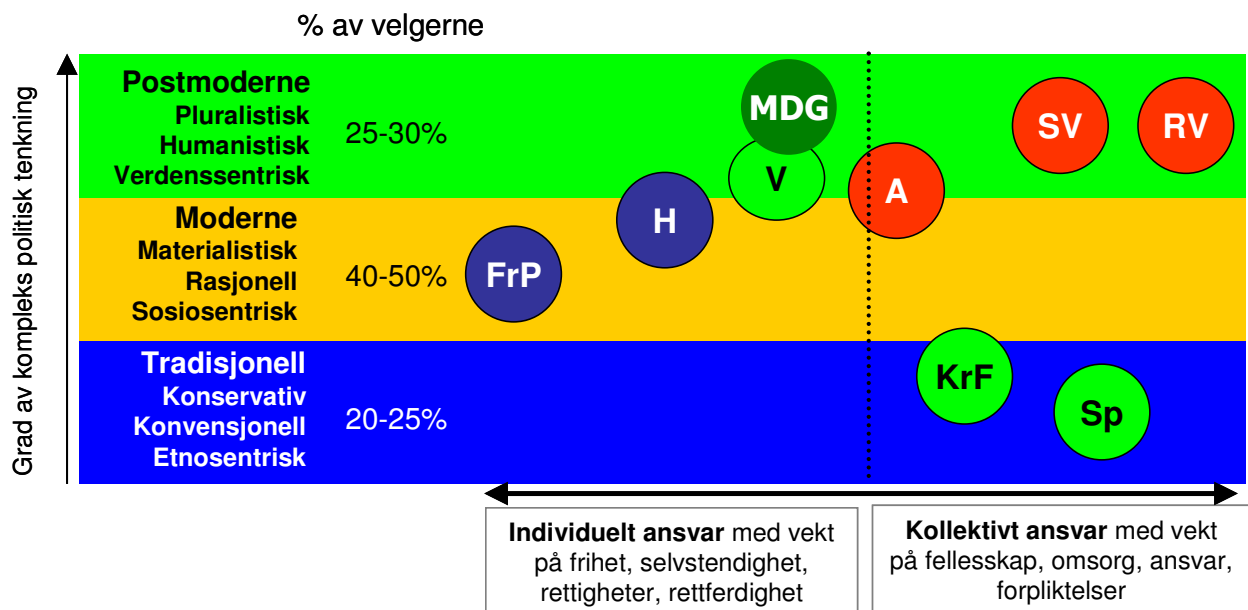
Fremskrittspartiet (FrP) vil verne om *den personlige frihet, eiendomsrett, næringsfrihet, og yringsfrihet*, og *begrense offentlig makt*, slik at *individets rettigheter og handlefrihet* bevares.

Miljøpartiet De Grønne (MDG) vil verne om *naturgrunnlaget, framtidige generasjoner, kulturelt mangfold og individuell frihet* basert på *medfølelse, respekt, solidaritet og ikkevold*.

Disse partiverdiene kan inndeles etter tilhørighet til de tre store verdisystemene i samfunnet, og er illustrert i Figur 3. Både Senterpartiet og KrF har klare innslag av **tradisjonalistiske** forankrede verdier som setter familie, kristendom, tradisjonell moral og bygdeverdier høyt opp på den politiske dagsordenen. Begge partier bekjenner seg til etnosentriske, nasjonale, fellesskapsorienterte grunnverdier, og baserer blant annet sin politikk ved å sette opp regler for god og riktig livsførsel (KrF) og å ivareta småsamfunnenes og kommunenes interesser

(Sp). Innen denne ideologien er det lite snakk om markedsøkonomiens og den globale kapitalismens fortreffeligheter – heller tvert i mot. Høyre og FrP har sin politiske ideologi solid forankret i den **modernistiske**, individualistiske og teknokratiske markedsøkonomien. Her er politikken grunnprofil å sørge for individuell valgfrihet og rettigheter innenfor en fellesskapsramme som skal sørge for skole, velferd og sikkerhet for alle. Private løsninger har fortrinn foran statlige inngripen, og menneskelig atferd reguleres gjennom teknologiske løsninger, handel og økonomiske stimuli. Sammenlignet med Høyre, så har FrP et sterkere individualistisk drag over sin politiske ideologi og er mindre opptatt av sosialt ansvar. FrP opptrer i tillegg med et tradisjonistisk syn i mange moralske spørsmål, med vekt på lydighet, ro, orden og lojalitet. Både Arbeiderpartiet og Venstre har begge sine grunnfjell i den modernistiske markedsøkonomiske ideologien med vekt på nyskapning og økonomisk vekst og arbeidsplasser, men har i tillegg en tydelig **postmoderne** innslag av miljøbevissthet og sosialt ansvar. SV og RV har sin politiske ideologi solid rotfestet i den postmoderne, pluralistiske humanismen. Partiene har et brennende engasjement for miljøspørsmål, fattigdomsspørsmål og internasjonal solidaritet, samt å ta vare på svake grupper i samfunnet. Begge partiene legger mer vekt på livskvalitet enn økonomisk status, og emosjonelt ladede saker kan ta mer oppmerksomhet enn mer langsiktig, økonomisk systemtenkning. MDG er også forankret i den postmoderne tradisjonen, men legger mer vekt på individuelt ansvar enn SV og RV.

Denne måten å kartlegge de ulike partiers verdimeslige ståsted, gir et uttrykk for hvordan partiene kan møte hverandre politisk på basis av felles grunnverdier. Figur 3 viser høyresiden (H, FrP) med hovedvekt på moderne individualistiske verdier, sentrumpartiene (KrF, SP) med hovedvekt på tradisjonelle kollektive verdier og venstresida (A, SV, RV) med en hovedvekt på postmoderne kollektivistiske verdier. Venstre, og særlig MDG, er forankret i postmoderne individualistiske verdier. Generelt så er den norske venstresiden en moderne/postmoderne konstellasjon, mens høyresiden er en tradisjonell/moderne konstellasjon. Felles møteplass er altså det moderne verdigrunnlaget. Dersom man ser på politiske blokker, så vil faktisk Høyre stå verdimeslig nærmere Ap sammenlignet FrP selv om H og FrP er plassert ved siden av hverandre på høyre-venstre skalaen. En allianse mellom H, V og Ap vil i teorien kunne gi en mer robust moderne/postmoderne allianse enn dagens Ap/SV/Sp løsning, samtidig som at en slik koalisjon vil kunne demme opp for en for sterk FrP dominans. Kanskje noe å tenke på for partistrategene?

Figur 3: Plassering av norske politiske parti langs deres dominerende verdisystem og deres relative plassering langs aksene for individuelt eller kollektivt ansvar.

Verdisystemer og psykologisk vekst

Wilber ser ikke på tradisjonelle, moderne og postmoderne verdisystemene som tre isolerte system uten sammenheng med hverandre. Han peker på en utvikling i vår bevissthet hvor vi utvikler en mer kompleks og inkluderende politisk tenkning, fra etnosentrisk og tradisjonalistiske verdier (solidaritet med kun min nasjon) til sosiosentrisk og modernistiske verdier (solidaritet med også andre vestlige kulturer) til verdenssentrisk og postmodernistiske verdier (solidaritet til hele verden uavhengig av kulturbakgrunn). Utviklingspsykologien forteller oss at hvert individ starter med en enkel bevissthetsstruktur som utvikler seg progressivt til mer komplekse strukturer etterhvert som vi blir eldre. Dette betyr at vår individuelle tiltrekning overfor ulike politiske ideologier og partier vil kunne endre seg gjennom våre ulike livsfaser. Men ikke alle vil utvikle seg like langt og like raskt, så en befolkning vil alltid være en blanding av individer som identifiserer seg med ulike verdisystemer. Alle samfunnsperspektiver og politiske uttrykk er legitime og har derfor rett til å eksistere som de er uten å bli redusert, nedkjempet eller forkastet – selv perspektiver som vi er dypt uenige med.

To interessante fenomener har oppstått de siste 10 årene, nemlig veksten til Frp og SV. I perioden mellom 1997 til 2005 økte FrP fra 15% til 25% av Stortingsvalgsstemmene. I samme periode økte SV fra 6% til 17%. Begge disse fenomener kan fortolkes som en fremvekst av en høyere politisk bevissthet i befolkningen. Veksten til FrP kan være et uttrykk for en rask løsrivelse fra tradisjonalistiske og kollektivistiske ideer i den konservative arbeiderklassen, og til en større identifikasjon med mer individualistisk og modernistisk politisk ideologi. Veksten til SV kan på samme måte fortolkes som et skift i tenkning fra den individualistiske modernismen til den kollektivistiske postmodernismen. Begge fenomener kan sees på som en transformativ vekst mot en mer kompleks og inkluderende politisk tenkning.

Fremveksten av en ny politisk bevissthet

Den postmoderne politiske tenkningen er sterkt økende i den vestlige befolkningen. Dette betyr at det blir flere og flere mennesker som har et brennende engasjement for å gjøre en forskjell i verden. I motsetning til tradisjonalismen og modernismen kan den postmodernistiske politiske ideologi romme mange perspektiver på den globale miljø- og fattigdomskrisen – og det gir håp. Denne mentaliteten har vekket en bevissthetsenergi som brenner etter å gjøre noe med den alvorlige globale situasjonen, noe som det økende sosiale engasjementet i miljø-, freds- og solidaritetsarbeid gir uttrykk for. Men... og det er et stort men her: Den postmoderne mentaliteten vil løse problemene på sin egen måte gjennom fellesskapsløsninger, inkludering, likestilling, rettferdig fordeling og dialog. De sosialt og emosjonelt sensitive nøler med å spille på lag med naturvitenskap og formålsrasjonaliteten som kan bidra med ny teknologi, nyskappingsvilje og finurlige måter å forbedre økosystemene på dersom de økonomiske incentivene blir tilrettelagt for det. De ser heller ikke at tradisjonalismens lojalitet til ”den rette vei” og den underliggende lengselen etter stabilitet og forutsigbarhet kan anvendes til å endre negativ kollektiv miljøatferd. Vi befinner oss i 2007 på en klode hvor biosfæren rykkes ut av likevekt, og en menneskehet som vasser i en sirup av begrensende perspektiv og gruppepreferanser uten evne til å ta helhetlige kollektive valg for å sikre klodens helsetilstand.

Albert Einstein sa en gang at et problem må løses med et annet tankesett enn det som skapte problemet. Nye tider krever ny tenkning. Det verden trenger i dag er et lederskap som kan

overskride eksisterende verdensbilder og verdisett, og integrere dem i et helhetlig tankesett fremfor å forherlige eller fornekte perspektiver de henholdsvis liker eller misliker. Vi trenger flere mennesker som åpner opp for hele den komplekse tilværelsen og ikke bare fragmenter av den. Vi trenger en bevissthetsstruktur som kan integrere kropp, sinn og ånd i menneske, natur og kultur, som har kapasitet til å se helhet i del og del i helhet, og som kan inkludere og integrere stadig flere perspektiver, kontekster, systemer og prosesser i de beslutninger som må tas. Verden trenger flere individer og organisasjoner med en moralsk, emosjonell og sosial intelligens som knytter tanken sammen med et åpent, inkluderende, barmhjertig, vennlig og medfølende sinnelag som banker for verdens lidende skapninger. Vi trenger individer som forstår og aksepterer menneskelig utvikling som en naturlig del av samfunnet, og dermed forstår at en befolkning alltid vil være en sammensetning av ulike verdisystemer. Vi behøver ikke minst mennesker som har visdom, mot og midler til å skjære igjennom jungelen av fragmenter og særinteresser og lime dem sammen igjen på en bærekraftig måte. Og det er denne integrale bevisstheten, eller *integral consciousness* som Wilber kaller den, som vil forme den fremtidige politiske tenkningen.

Fra et integralt perspektiv kan den norske partipolitiske virkeligheten sees på som et mangfold av perspektiver og drivkrefter som konsentrerer seg om deler av helheten. Hvert parti bringer fram en viktig – men fragmentert og ufullstendig – analyse av verden og de politiske løsninger som kan begunstige samfunnet som helhet. Tradisjonalistiske parti fokuserer sin aktivitet rundt lokal tilhørighet, trygghet og kulturell forankring. Modernistiske parti konsentrerer seg om individuell frihet og effektive måter å skape materielle verdier som vi alle trenger. Postmoderne partier fokuserer sin politiske aktivitet mot å skape et sunnere sosialt fellesskap, miljø og bærekraftige livssystemer som strekker seg globalt. Alt dette er viktige elementer for å skape et sunt samfunn. De ulike politiske parti holder således oppe – hver på sin måte - viktige perspektiver og pragmatiske løsninger for å skape en bedre verden. En slik inkludering av samfunnsperspektiver betyr ikke at alle politiske ideologier har lik verdi. Wilber understreker at ”*Formålet til integral politikk er å harmonisere individuelle og kollektive rettigheter, og balansere utviklingsmuligheter med sosialt ansvar fra så høy verdistruktur som mulig. Dette den eneste tenkning som kan sikre størst mulig rettferdighet til flest levende vesener*”. Dette betyr blant at et postmoderne ståsted har en større verdi for kloden som helhet enn tradisjonalistisk og modernistisk tenkning. Men postmodernismen er for Wilber kun et nødvendig stoppested før en reell integral politikk kan vokse frem. Integral

politikk vil kunne manifestere seg enten som transformativ vekst i eksisterende partier med postmoderne innflytelse (A, SV, RV, V, H, MDG) eller gjennom opprettelsen av nye parti. I motsetning til postmoderne politikk, vil integral politikk legge til rette for en harmonisk eksistens mellom ulike verdisystemer og knytte sammen løsninger fra ulike politisk retninger. Politikken vil samtidig være konservativ (ta vare på det beste fra ulike verdisystemer) og progressiv (legge til rette for at hver enkelt kan utvikle mest mulig av sitt potensial) og balansere individuell frihet med sosialt ansvar. Integral-bevisste politikere vil arbeide for å finne pragmatiske løsninger som fungerer for verden som helhet uten å la seg begrense av nasjonale, religiøse, ideologiske eller økonomiske særinteresser. Dette er ikke bare et fremskritt i menneskehetens utviklingshistorie, men det største av alle fremtidshåp vi har for denne vakre, gåtefulle og skjøre Gaia.